

УДК 364.371

МЕТА І ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Козубовський Ростислав Володимирович

м.Ужгород

В статті розглядається поняття «соціальна освіта» в широкому і вузькому значенні. Аналізуються мета, завдання, принципи, стратегії соціальної освіти, а також методологічні підходи до професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Обговорюються види соціальної освіти (формальне і неформальні), рівні (загальні та спеціальні), а також основні підходи, зміст, функції, завдання, принципи та тенденції подальшого розвитку соціальної освіти в Україні.

Ключові слова: соціальна освіта, соціальна робота, підготовка фахівців

Становлення соціальної роботи як нового для українського суспільства виду професійної діяльності, виникнення державних установ соціального обслуговування населення та громадських організацій призвели до актуалізації проблеми соціальної освіти з точки зору виявлення її тенденцій і змісту; конкретизації специфіки соціальної роботи на сучасному етапі; визначення умов оптимізації підготовки фахівців у соціальній сфері.

Вітчизняні вчені (А.Капська, О.Карпенко, І.Мигович, В.Поліщук, В.Полтавець та ін.) внесли значний вклад у розвиток теорії і практики соціальної освіти в Україні, проте далеко не всі аспекти проблеми достатньо вивчені. Зокрема, потребує уточнення поняття «соціальна освіта», її значення, функцій, цілей, завдань, принципів, видів і рівнів.

Сьогодні соціальна освіта визначається як: частина загального і будь-якого виду професійної освіти (О.Холостова); система підготовки кадрів для потреб «третього сектору» (С.Григор'єв); підготовка фахівців для установ соціальної сфери, навчання соціальним наукам, прищеплення практичних навичок виховання (І.Лавриненко).

Вчені підкреслюють, що соціальна освіта спрямовується на формування особистості, здатної до самореалізації в соціальній сфері, до здійснення всіх компонентів інтегративного освітнього процесу, до виконання функцій і професійних ролей фахівця соціальної сфери (В. Жуков).

Соціальна освіта передбачає навчання фахівців соціальної сфери основним правилам життєдіяльності людини в суспільстві, освоєння соціальної культури, формування соціального мислення і дії, культури соціальних почуттів і культури соціальної організації.

Російська дослідниця Ю.Галагузова розглядає поняття «соціальна освіта» в широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні соціальна освіта означає вид професійної освіти, що представляє соціальний інститут, виконує економічну, соціальну, культурну функції в суспільстві. У вузькому значенні соціальна освіта – це формування особистості, здатної до ефективного самореалізації в соціальній сфері, до здійснення всіх компонентів інтегративного освітнього процесу, для виконання повного спектру функцій і професійних ролей спеціаліста соціальної сфери [1, с.98].

Відзначається роль соціальної освіти для розвитку творчої ініціативи, самостійності, конкурентоспроможності,

мобільності майбутніх фахівців соціальної сфери (І.Зимня), адекватних уявлень про процеси, що відбуваються в сучасному світі, про специфіку інтересів і поведінки різних соціальних груп (Т.Руднева).

Вчені виділяють соціальну функцію соціальної освіти, яка полягає у забезпеченні належної соціалізації особистості в процесі професійної діяльності, і культурну функцію, спрямовану на розвиток здібностей майбутнього фахівця соціальної сфери та перетворення соціальної дійсності (Ю.Галагузова).

До стратегій соціальної освіти В.Ярська відносить: свободу вибору, інноваційну зміну середовища та регіональної інфраструктури, участь у становленні громадянського суспільства.

Мета соціальної освіти виражається в підготовці фахівців, готових до розробки та апробації технологій соціальної інтеграції особистості в суспільство, соціальної експертизи проектів у соціальній сфері, соціального менеджменту установ та організацій. Основні завдання соціальної освіти: профілактика соціальних проблем; розробка та впровадження інноваційних технологій особистісної реалізації; реалізація соціальних технологій в соціальних установах та ін. У числі головних завдань соціальної освіти називають встановлення «балансу» потреб людини і суспільства, що досягається висуненням пріоритетних цінностей у вигляді дотримання інтересів людини.

На основі виявлення особливостей соціальної освіти визначають її базові принципи: гуманізм; послідовність і цілісність соціальної освіти; використання у змісті соціальної освіти світових освітніх стандартів; єдність державних, громадських, професійних та індивідуальних цінностей; виховання активного ставлення до суспільного життя.

У процесі спеціальних досліджень феномену соціальної освіти і її значущості (В.Нікітін, Г.Медведева, О.Холостова та ін.) розрізняються види та рівні соціальної освіти: неформальна соціальна освіта представляє собою сукупність розрізнених практичних відомостей про світ, отриманих поза межами формального освітнього процесу протягом всього свого життя; формальна соціальна освіта пов'язана з цілеспрямованою освітньою діяльністю, організованою в системі професійної освіти, і багато в чому визначає рівень соціалізації індивіда, його готовність до самостійного функціонування у професійній діяльності.

На загальнонауковому рівні соціальної освіти фахівці отримують знання про закони, засади розвитку соціальної сфери (соціальну взаємодію людей, груп) і вміння аналізувати, прогнозувати, створювати проекти для перетворення суспільства. На спеціалізованому рівні здійснюється спеціалізація соціальної освіти, коли фахівці оволодівають теоретико-методологічними, загальнопрофесійними і спеціальними знаннями і методиками професійної діяльності; набувають вміння здійснювати експертно-аналітичну, організаційно-управлінську, прогностично-проектну діяльність з надання допомоги колективу, групі, окремим особам у со-

ціалізації в рамках підготовки фахівців з соціальної роботи, а також відповідно до потреб суспільства.

На основі аналізу наукової літератури (Л.Бадя, А.Вербицький, Ю.Галагузова, О.Карпенко, В.Поліщук, В.Ярська) можна визначити основні методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Так, загальними підходами, які стосуються всієї професійної підготовки, є системний і філантропічний підходи; у відборі змісту, форм і методів навчання – гуманістичний, інтегративний, контекстний, інформаційний підходи; в організації різних видів практики – практико-орієнтований, командний, особистісно-орієнтований.

Системний підхід базується на принципах цілісності, соціальної значимості, інформативності і забезпечує міжпредметні зв'язки між дисциплінами, які вивчаються, що сприяє формуванню основних структурних компонентів особистості майбутнього фахівця соціальної роботи.

Щодо філантропічного підходу, який є досить специфічним і має важливе значення саме для підготовки фахівців соціальної сфери, то вважаємо за доцільне охарактеризувати його більш детально.

В сучасних умовах філантропія є складним соціально-культурним феноменом. Сам термін почав вживатися ще в IV–V ст. до нашої ери і означав – любов до людей, доброзичливе ставлення до людей. Сьогодні ж цей термін найчастіше означає індивідуальну благодійність.

Філантропія виконує компенсуючу функцію в суспільстві і спрямована на послаблення соціальних протиріч. Це – діяльність, за допомогою якої приватні ресурси добровільно розподіляються їх власниками з метою підтримки тих, хто в цьому має найбільшу потребу, а також для вирішення багатьох соціальних проблем, вдосконалення умов суспільного життя для забезпечення стабільності суспільства [2].

Слід підкреслити, що суть філантропії не тільки в наданні безпосередньої матеріальної допомоги, забезпеченні людей предметами споживання, а й в тому, щоб забезпечити людей засобами, з допомогою яких вони самі зможуть вирішити свої проблеми, навчити їх самостійно діяти. Суть філантропії добре відображена у відомому висловлюванні Конфуція: «Я подарую тобі рибку і ти будеш ситий один

день; я навчу тебе ловити рибу і ти будеш ситий все життя».

Отже, в широкому смислі філантропію можна визначити як інституціалізовану діяльність і виокремити: соціальні об'єднання в якості інституту, який організує професійну діяльність спеціалістів соціальної роботи, і соціальну освіту, яка забезпечує відтворення професійної групи.

У контексті нашого дослідження під філантропією ми розуміємо добровільні дії конкретної людини (студента), спрямовані на здійснення безкорисливої допомоги і підтримки, надання соціальних послуг людям у важких життєвих обставинах, забезпечення профілактики девіантних проявів у молодіжному середовищі.

Таким чином, філантропічний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи є методологічною позицією, яка представляє сукупність принципів альтруїзму, милосердя, емпатії, опора на які забезпечує отримання педагогічного результату: готовність майбутніх фахівців до волонтерської діяльності в соціальній сфері.

Гуманістичний підхід визначає спрямованість професійної підготовки майбутнього фахівця соціальної роботи на формування особистості майбутнього соціального працівника, який здатний успішно реалізувати філантропічні і гуманістичні цінності у професійній діяльності.

Інформаційний підхід спрямований на підготовку майбутніх соціальних працівників до використання комп'ютерної техніки у професійній діяльності для отримання, зберігання, обробки інформації, оволодіння сучасними інформаційними технологіями.

Контекстний підхід до відбору змісту професійної підготовки передбачає таке структурування програм підготовки, при якому кожний блок програми має на меті формування конкретних професійно-особистісних умінь і навичок.

Інтегративний підхід до відбору форм і методів навчання забезпечує їх органічний зв'язок, наскрізне об'єднання в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи.

Отже, ефективність підготовки фахівців соціальної сфери залежить від врахування мети, завдань, принципів, методологічних підходів соціальної освіти.

Література та джерела

1. Галагузова Ю.Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов: дис... доктора пед.наук: 13.00.08 / Галагузова Юлия Николаевна. – М., 2001. – 373 с.
2. Вандышева Л.В. Формирование готовности будущих специалистов по социальной работе к волонтерской деятельности: дис.канд. пед.наук: 13.00.08 / Людмила Владимировна Вандышева. – М., 2006. – 161 с.

В статті розглядається поняття «соціальне формування» в широкому і вузькому значенні. Аналізується мета, завдання, принципи, стратегії соціального формування, а також методологічні підходи до професійної підготовки спеціалістів соціальної сфери. Обговорюються види соціального формування (формальне і неформальне), рівні (загальні і спеціальні), а також основні підходи, зміст, функції, завдання, принципи і тенденції подальшого розвитку соціального формування в Україні.

Ключові слова: соціальне формування, соціальна робота, підготовка спеціалістів

This article deals with the problem of social education in Ukraine. It is underlined that professional training of social workers in Ukraine has started only some years ago and many important theoretical and practical questions of the problem of social education are not solved. Social education is considered as a part of general education and according to the mind of well-known scientists this term may be used in two meanings: wide (as a special kind of professional education) and narrow (as a process of personal formation of the future specialist of social work). Kinds of social education (formal and not formal), levels (general and special) are discussed as well as the main approaches, content, functions, tasks, principles and tendencies of further development of social education in Ukraine.

Key words: general education, social education, professional training of social workers.